

משפטים ג

לערנען, אז דער „ויכתוב משה“ איז כולל, צוזאמען מיט מצות פרישה והגבלה, אויך די אלע דיבורים וואס זיינען געקומען אלס הקדמה צו מ"ת אבער אויך נוגע אויף שפעטער [ווי (דער בחיי³ לערנט אז „ויכתוב משה את כל דברי ה'“ מיינט), „התנאים והי“ אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי וגו'"]⁴.

ב. די תמיהה בזה איז נאך גרעסער: בדוגמא צו פירש רש"י געפינט מען אין מכילתא⁵ — אבער רש"י איז משנה פון מכילתא, באופן אז דער פירוש פון רש"י איז דלא כמאן!

די מכילתא ברענגט דריי דיעות: „ר' יוסי ברבי אסי אומר מתחלת בראשית ועד כאן, רבי אומר מצוות שנצטווה אדם הראשון ומצוות שנצטוו בני נח ומצוות שנצטוו במצרים ובמרה ושאר כל המצוות כולם, רבי ישמעאל אומר בתחלת הענין מה הוא אומר ושבתה הארץ שבת לה' שש שנים תזרע שך וגו' שמיים ויובלות ברכות וקללות בסוף הענין מה הוא אומר אלה החוקים והמשפטים והתורות⁶, אמרו מקבלים אנו עלינו כו'“ —

א. אויפן פסוק (קרוב לסוף פרשתנו)¹ „ויכתוב משה את כל דברי ה'“ שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „ויכתוב משה“ און איז מפרש: „מב-ראשית ועד מתן תורה וכתב מצות שנצטוו במרה“.

ווי גערעדט כמה פעמים, איז רש"י בפירושו על התורה מפרש פשוטו של מקרא — דארף מען פארשטיין: וואס איז דער הכרח אין פש"מ אז משה האט געשריבן אלע ענינים „מבראשית ועד מתן-תורה“ (אע"פ וואס רובם איז בסגנון פון א סיפור און ניט בסגנון פון „דברי ה'“) און אויך „מצות שנצטוו במרה“, און ניט א טייל פון דעם אלעם, אדער אנדערע „דברי ה'“ וכי"ב?

נאך מער: אין פסוק דא שטייט „ויכתוב משה את כל דברי ה'“ — דער זעלבער לשון וואס שטייט אין א פריער-דיקן פסוק² „ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה'“ — וואס רש"י טייטשט דארט „את כל דברי ה'“ — מצות פרישה והגבלה. טא וואס איז דער טעם לשנות דעם פירוש פון „ויכתוב משה את כל דברי ה'“ אין דעם פסוק, פון דעם פירוש אין פריערדיקן פסוק?

אפילו מ'זאל לערנען אז וויבאלד אז מצות פרישה והגבלה איז געווען אן איין מאליגער ענין (אלס הכנה צו מ"ת), איז דערפאר ניט מסתבר אז (נאר) אויף דעם באציט זיך דער „ויכתוב משה“, וואס כתיבת משה ווייזט אויף אן ענין וואס איז נוגע אויף שפעטער, אדער נאכמער א קביעות לדורות — קען מען דאך

(3) פרשתנו עה"פ.

(4) יתרו יט, ה (ושם: ועתה אם גו').

(5) במדברג עה"פ „אלו דברים שקדמו למתן תורה“. אבל משם אין הוכחה כפי' הבחי' כי אפשר לפרש (בדוחק עכ"פ) שהכוונה היא (ע"ד המכילתא) גם לדברים שקדמו הרבה למתן (ולא רק לאלו הסמוכים למתן), וכמו שמפרש גם על „ספר הברית“.

(6) יתרו יט, יוד.

(7) בהר כה, ב"ג.

(8) בחוקתי כו, מו.

(1) כד, ד.

(2) כד, ג.

ובכל אופן איז ניט מובן: פון וואנען נעמט רש"י בפשוטו של מקרא אַז דער „ויכתוב משה" איז געווען „מבראשית" ועד מתן תורה. . . מצות שנצטוו במרה?

ג. ווייטער, אויפן פסוק „ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם" איז רש"י מפרש די ווערטער „ספר הברית" — „מבראשית ועד מ"ת ומצות שנצטוו במרה".

דער טעם וואס רש"י דארף דא בכלל זאגן א פירוש אויף „ספר הברית", איז מובן, ווייל פריער ווערט ניט דערמאנט אַז דאס וואס משה האט געשריבן איז געווען דער ספר הברית, דארף רש"י אפטייטשן אַז היינו הך.

מען דארף אבער פארשטיין: צוליב וואס דארף רש"י איבערחזרן דא די אלע פרטים (וואס ער האט שוין גע- זאגט ביי „ויכתוב משה"), „מבראשית ועד מתן תורה ומצות שנצטוו במרה"? — ער האט נאָר געדארפט זאגן אַז דאס איז דער ספר שכתב משה. וע"ד לשון הרשב"ם דא: „ספר הברית — דכתיב למעלה ויכתוב משה וגו'".

לכאורה וואלט מען געקענט זאגן, אַז רש"י דארף אויסרעכענען בפרטיות, ווייל אין פסוק שטייט סתם „ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם", עס שטייט אבער ניט וואס און וויפל משה האט פאַר זיי געלייענט (ובלשון המכילתא הנ"ל: „אבל לא שמענו מהיכן קרא"); דעריבער גיט רש"י צו וויסן, אַז דאס וואס ער האט געלייענט איז געווען „מבראשית ועד מתן תורה ומצות שנצטוו במרה" — דעם גאַנצן ספר הברית.

אבער מען קען אזוי ניט איינלערנען, ווייל לפ"י וואלט רש"י זיך געדארפט

רש"י איז אבער מצרף די ערשטע צוויי דיעות צוזאַמען.

אפילו אויב רש"י לערנט דעם פשט אין מכילתא, אַז רבי איז ניט שולל די ערשטע דיעה, נאָר ער קומט מוסיף זיין אויף איר, אַז אין צוגאב צו „מתחלת בראשית ועד כאן" זיינען אין דער כתיבה נכלל געוואָרן די „מצוות שנצטווה אדם הראשון כו"ם" — קען מען אבער ניט זאגן אַז דאס איז דער מקור פון פירוש רש"י, ווייל רבי רעכנט ניט נאָר די מצות שנצטוו במרה (ווי רש"י זאגט), נאָר אַלע איבעריקע מצוות (אויך די וואס רש"י ברענגט ניט)¹⁰.

נוסף לזה: ס'איז בכלל שווער צו זאגן, אַז פירוש רש"י דא איז גענומען פון (אדער מיוסד אויף) דער מכילתא — וואָרום די מכילתא איז מפרש ניט דעם פסוק „ויכתוב משה", נאָר דעם פסוק „ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם", און זאגט „אבל לא שמענו מהיכן קרא באזניהם" — ד.ה. אין מכילתא רעדט זיך ניט וועגן דער כתיבה (וואס האט משה געשריבן אין דעם ספר), נאָר וועגן דעם וואס משה האט געלייענט (פון אַט דעם ספר) „באזני העם". במילא איז דערפון קיין רא"י ניט אויף „ויכתוב משה" — עס קען זיין אַז אין דער כתיבה האט משה כולל געווען מערער ווי אין דער קריאה (וכדיוק לשון המ- כילתא: „לא שמענו מהיכן (אין דעם ספר) קרא").

(9) וראה נח"י לפרש"י כאן. שבות יהודה למכילתא יתרו שם.

(10) אבל במדרש תנאים דברים (הובא במכילתא הוצאת הארואוויטץ בהערות) איתא בשם ר' יהודה רק „מצות שנצטוו במרה" ותו לא. אבל גם לפי גירסא זו יוקשה כדהלן, שהרי גם שם קאי על הכתוב „ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם" — קרא באזניהם כו', ולא בנוגע לכתיבת ספר הברית. פרשתנו שם, ז.

זאכן, ווי „ויבן מזבח וכו'“, זיינען פאַר-
געקומען ביים ה' בסיון¹³.

לדעת הרמב"ן¹⁴ ועוד איז דאס אַלץ
פאַרגעקומען נאָך די עשרת הדברות,
נאָך מ"ת.

מצד דער מחלוקת אין דעם זמן, ווען
די פרשה איז געזאגט געוואָרן, קומט
אויך אַרױס אַ שינוי אינעם פירוש פון
דעם פסוק „ויבוא משה ויספר להם את
כל דברי ה' ואת כל המשפטים“:

לויט רש"י מיינט „כל דברי ה'“, כנ"ל,
די „מצות פרישה והגבלה“, און „ואת כל
המשפטים“ — די „ז' מצות שנצטוו בני
נח ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה
ודינין שניתנו להם במרה“¹⁵.

ולדעת הרמב"ן¹⁶ ועוד ווערט דער-
מיט („כל דברי ה'“) געמיינט דאָס וואָס
דער אויבערשטער האָט געזאָגט נאָך
מ"ת — „אתם ראייתם כי מן השמים גר“,
און (מיט „כל המשפטים“) — גאַנץ
פרשת משפטים ביז צו דער פרשה „ואל
משה אמר גר“.

(13) כפרשי כד, ד ד"ה וישכם בבקר.

(14) ראה בארוכה רמב"ן כאן, א. וראה בראב"ע
כאן — בהמשך כל הפסוקים (הובא ברמב"ן); יתרו
כ, כא. וראה אברבנאל כאן: ואמרו חכמי צרפת כי
זה נאמר קודם מ"ת. אבל חכמי ספרד קיימו
וקבלו שה"י זה אחר מ"ת כסדר הפרשות. וראה גם
אוה"ח כאן.

(15) ויל"ע אם לפרשי זה גם ז' מצות ב"נ נאמרו
להם במרה, וכחדיעה בסנהדרין (נו, ב). ואף שבפ'
בשלח (טו, כה) לא הובא בפרשי ע"ד ז' מצות ב"נ
— הרי זהו לפי ששם בא לפרש הלשון „שם שם לו
חוק ומשפט גר“. והרי גם כבוד אריא לא הביא רש"י
שם אף שהביא כאן, כי אף שמוכח בואתחנן (ה, טו)
שאף על כבוד אב ואם נצטוו במרה (רש"י שם),
מ"מ, מכיון שאין הכרח בשלח הכתוב בבשלח שם
ע"ז, אין רש"י מביא בפ' בשלח. וראה שיחת שי"פ
בשלח ושי"פ ואתחנן תשכ"ח. וראה לקמן בפנים
ובהערה 24.

(16) רמב"ן שם. ועד"ז הוא בראב"ע פרשתנו שם.

שטעלן אויף די ווערטער „ויקרא באזני
העם“ און דערויף זאָגן (אז „ויקרא“
מיינט) „מבראשית כו'“; רש"י שטעלט
זיך אבער אויף די ווערטער „ספר
הברית“, און נאָך מער — ער איז אפילו
ניט מוסיף „וגר“ (לרמו על המשך
הכתוב); וואָס דערפון איז מובן, אז ער
איז אויסן צו מפרש זיין (ניט וואָס
„ויקרא“ נאָר) וועלכן ספר דער פסוק
מיינט מיט „ספר הברית“.

איז הדרא קושיא לדוכתא: צוליב וואָס
חזר"ט רש"י איבער זיין פירוש —
בפרשיות?

ד. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם
נאָך אַ דיוק אין לשון רש"י אין דעם
פריערדיקן פירוש (הנ"ל) „ויכתוב משה
— מבראשית ועד מתן תורה וכתב
מצות שנצטוו במרה“. דלכאורה איז
דער וואָרט „ויכתב“ איבעריק; ער
שטעלט זיך דאָך אויף „ויכתוב משה“,
וואָלט געווען גענוג בלויז דער ו'
החיבור — „(מבראשית ועד מ"ת) ומצות
שנצטוו במרה“, און מ'וואָלט אַליין פאַר-
שטאַנען אז דאָס אַלץ איז נכלל אין דעם
„ויכתוב“?

איז דער ביאור בזה:

וועגן כללות הפרשה (פון „ואל משה
אמר עלה אל ה' גר“) איז פאַראַן אַ מח-
לוקת צווישן מפרשי התורה — ווען די
פרשה איז געזאָגט געוואָרן און ווען עס
זיינען פאַרגעקומען די אַלע מאורעות
וועגן וועלכע די פרשה רעדט:

רש"י לערנט¹² אז „פרשה זו נאמרה
קודם עשרת הדברות ובד' בסיון נאמרה
לו עלה“. ד.ה. אז אויך דער ויכתוב
משה איז געווען ביים ד', און אַנדערע

(12) פרשתנו כד, א. וראה בחיי שם: על דרך
הפשט זו קודם מתן תורה. וראה בארוכה לקו"ש
חכ"י ע' 153 ואילך.

בזי דעמאלט געזאגט געווארן צו אידן,
דהיינו: „מבראשית ועד מ"ת" און די
„מצוות שנצטוו במרה“.

וואס די כתיבה איז געווען ניט (בלויז)
צוליב דער שפעטערדיקער קריאה
„באזני העם“, נאר דאס גופא איז (אויך)
געווען א טייל פון דעם ברית: מיט דעם
וואס ער האט עס פארשריבן האט עס
באקומען א תוספת תוקף, דאס האט די
אידן מער מחייב געווען און פארבונדן
אין דעם²¹.

ה. עפ"י יש לומר, אז דער טעם וואס
רש"י צעטיילט (מיטן „וכתב“) די ביידע
ענינים „מבראשית ועד מ"ת" און „מצוות
שנצטוו במרה“, איז ווייל דאס זיינען
צוויי אופני כתיבה:

(א) „מבראשית ועד מ"ת“, דער סיפור
המאורעות כ' פון בריאת העולם ביזן
זמן פון מ"ת, האט זיי (רוב רובם) משה
דא פארשריבן בסגנון ובצורה ווי זיי
זיינען כתובים בתורה לפנינו²² (דמ-
היכא תיתי און פארוואס זאל ער משנה
זיין, וכדמשמע קצת פון ל' רש"י גופא:
„מבראשית ועד מ"ת“), ובמילא איז דאס
אין גדר פון כתיבת פרשיות של תורה;
(ב) „וכתב מצוות שנצטוו במרה“, וואס

און אט דער חילוק צווישן די צוויי
דיעות ברענגט אויך א חילוק אין דעם
תוכן פון דעם „ברית“:

ענינו פון א ברית איז צו פאר-
שטארקן דעם קישור וחיבור צווישן די
וועלכע זיינען זיך משתתף אין דעם
ברית¹⁷, ובנדו"ד — אידן מיט תורה
(וואס דורך דער תורה וואס דער
אויבערשטער האט זיי געגעבן ווערן זיי
פארבונדן אויך מיטן אויבערשטן)¹⁸.

לפ"ז איז מובן, אז לויט רש"י אז דער
ברית איז געווען פאר מ"ת, איז דער
ברית אויף און דורך די ענינים וואס
דער אויבערשטער האט געגעבן די אידן
פאר מ"ת, ובפרט די וועלכע קענען
שטארקן ביותר דעם (פארבונדן) ברית,
ווי „כח מעשיו הגיד לעמו“ — מברא-
שית ועד החודש הזה¹⁹ און דער ברית
איז געווען אלס הכנה והקדמה צו מ"ת²⁰
(עשה"ד וכו'); אבער לדעת הרמב"ן
ועוד — איז דער ברית געווען בעיקר
פארבונדן מיט די דברות וציוויים וואס
דער אויבערשטער האט אנגעזאגט נאך
מתן תורה.

לפ"ז איז מובן אז ווען דער פסוק
זאגט „ויכתוב משה“ — די כתיבה פון
דעם „ספר הברית“ (דעם ספר וואס איז
פארבונדן מיטן ברית, ווי געזאגט וויי-
טער אין דער פרשה) — ווערט גע-
מיינט לויט פרש"י, אז ער האט גע-
שריבן די „כל דברי ה'" וואס זיינען שוין

21 וע"ד דבר שבע"פ שבא אח"כ גם בשטר.

22 היינו עד ס"פ בשלח [מלבד הפסוק טז, לג
(פרש"י שם). וכצ"ל לרש"י שם בנוגע פסוקים לדיה
— אף שהלשון ברש"י הוא „ולא נאמר מקרא זה“, כי
בפסוקים שלאח"י ה"ז מובן בפשטות], ובפ' יתרו
מ, בחדש השלישי עד פסוק טז. אבל התחלת פ'
יתרו או עכ"פ מפסוק יח, יג עד „בחדש השלישי“
„שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שני“ (פרש"י יח,
יג שם) — לא נכתבו. ולהעיר מחידושי הריטב"א
מכ"י (ירושלים תשמ"א) לגיט"ס, א ד"ה ואידך
„וי"מ שכיון משה רבינו כמה פרשיות עתידות
ליכתב בינתיים בין אחת לחברתה וכמה גויל צריך
להניח ביניהן כו“.

וראה בארוכה בנוגע ל„ספר הברית“ — השקו"ט
והדיעות בזה — תו"ש ח"ט מילואים סליא פ"ד.

17 ראה פרש"י לך טו, י. נביאים כט, יא. וראה
רמב"ן כאן „כי זאת אות הברית לבא השנים בחלקים
שוי“.

18 ובנדו"ד התבטא בוריקת חצי הדם על המזבח
וחצי הדם על העם (כרמב"ן הנ"ל). וראה חזקוני כאן
פסוק ח. אברבנאל שם. וראה לקו"ש משפטים תשנ"ג
(ס"ד ואילך).

19 כפרש"י בראשית א, א.

20 וראה אוה"ח שם, א.

נאך מתן תורה אבער איז ניטא קיין טעם צו מאכן א חילוק²⁶, נאר „ויכתוב“ אלעס אין זעלבן אופן — אויך די מצות (משפטים) זיינען געשריבן געווארן דורך משה אלס פרשיות התורה (וועלכע אנטהאלטן די מצות).

ו. דערמיט ווערט פארשטאנדיק דער טעם, וואָס קומענדיק צום פסוק „ויקח ספר הברית“, דאָרף רש"י מבאר און מפרש זיין וואָס דאָר „ספר הברית“ איז:

היות מ'האט געלערנט פריער אַז משה האָט געשריבן צוויי באַזונדערע ענינים, אין צוויי פאַרשידענע גדרי כתיבה — און דאָ שטייט „ספר הברית“ לשון יחיד — דאָרף רש"י מפרש זיין אַז דער ספר הברית באַשטייט פון די זעלבע צוויי פאַרשידענע ענינים: „מבראשית ועד מ"ת ומצות שנצטוו במרה“; מיט דעם ווערט אויך אַרויסגעבראַכט אַז דער ברית מיט אידן איז געווען אויף ביידע ענינים:

(א) אויף תורה ולימודה, וואָס דאָס איז געווען דורכן שרייבן „מבראשית ועד מ"ת“, פרשיות התורה.

(ב) אויף קיום המצות²⁷ — דורך כתיבת ה„מצות שנצטוו במרה“.

און עפ"י יומתק, וואָס נאָכדעם ווי משה רבינו האָט געלייענט דעם ספר הברית „באזני העם“, האָבן די אידן גע-זאָגט: „כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע“²⁸.

(26) ודחוק ד„ויכתוב“ לצדין איתמר.

(27) ולכאורה זהו תוכן הפלוגתא במכילתא (הג"ל ס"ב): לדעת ר"י ברבי אסי „מתחלת בראשית עד כאן“ הוי עיקר ותוכן קריאת ספר הברית — תורה, וע"ז ה' עיקר הברית: ולדעת רבי „מצות שנצטוו אדה"ר ומצות שנצטוו בני נח כו' ושאר כל המצות כולם“ — עיקרו הוא ברית עם אלהים.

(28) משא"כ לעיל פסוק ג' אמרו „כל הדברים אשר דבר ה' נעשה“, כי שם היו רק ציוויים ולא „תורה“.

דאָס זיינען די מצות פון „שבת כבוד א"א פרה אדומה ודיניו“, האָט ער דאָך ניט געקענט שרייבן (לדוגמא) באַ פרה אדומה „זאת חוקת התורה“ „ונתתם אותה אל אלעזר הכהן“ ועוד. איז מס-תבר אַז משה האָט זיי פאַרשריבן ניט (באופן) ובנוסח ווי זיי זיינען שפּעטער פאַרשריבן געוואָרן) אַלס פרשיות של תורה, נאָר באופן וואָס גיט אַרויס דעם תוכן וענין המצוות (וכלשוני רש"י: וכתב מצות²⁹), דאָ איז ניט געווען גדר כתיבת פרשיות של תורה, נאָר אַ גדר פון כתיבת מצות²⁴.

און עד"ז איז דער אונטערשייד צי דער „ויכתוב משה“ איז געווען פאַר מ"ת אָדער (ווי די דיעות אַז ס'איז גע-ווען) לאחר מ"ת.

לפני מתן תורה זיינען געווען צוויי ענינים: פרשיות התורה²⁵ און מצות שנצטוו במרה, ובמילא זיינען אויך אין „ויכתוב משה“ געווען צוויי סוגי כתיבה, כנ"ל — כתיבת פרשיות התורה און כתיבת מצות (שנצטוו במרה) ניט ווי זיי זיינען אַ חלק פון פרשיות התורה:

(23) ולא כתב „ויכתב פרשיות התורה שנצטוו במרה“ וכיו"ב.

(24) ואף שבי' בשלח שם פרש"י „במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה“, הר"י כהמשך לשון רש"י „שיתעסקו בהם“, דשם לא נצטוו בקיום מצות אלו אלא רק „שיתעסקו בהם“, שילמדם (ראה רמב"ן שם. שיחת ש"פ בשלח, וש"פ ואתחנן הנ"ל. לקו"ש בשלח תשמ"ז ס"ג), וזה שייך רק בפרשיות של תורה — שהוא לא רק דיבור בכלל אלא בפרטים. אבל אי"ז שייך לסגנון הכתיבה, שבמרה בכלל לא נכתבו עדיין פרשיות אלו.

ועפ"י אולי יש לומר מה שלא פרש"י שם ז' מצות שנצטוו בי"ג (ראה לעיל הערה 15) כי זה לא שייך לענין פרשיות של תורה שיתעסקו בהם שהרי היו ידועות להם מכבר.

(25) ובזה כלול — המצות שנאמרות בפרשיות אלו בתורה.

דהיינו מבראשית ועד כאן³⁴, און פאר-
ענטפערט: „ונראה לפרש דלא קאמר
חתומה ניתנה שלא נכתבה עד לבסוף
אלא שעל הסדר נכתבה דיש פרשיות
שנאמרו תחילה לפני אותם הכתובים
לפניהם ולא נכתבה עד שנאמר לו אותה
שכתובה לפני וכותב זאת אחרי“.

דער מהר"ל³⁵ איז מסביר, אז פרש"י
בפרשתנו איז ניט בסתירה צום מ"ד
תורה חתומה ניתנה (אויך לדעת רש"י
בפי' לש"ס, אז דאס מיינט „לא נכתבה
עד סוף מ"ד") — ווייל דאס איז געווען
„צורך מצוה“, און דעריבער איז „אין זה
נתינת תורה נחשב רק לכרות ברית“³⁶.

ע"פ הנ"ל יומתק: ווארום עם היות אז
די כתיבה „מבראשית ועד מ"ת" איז גע-

„נעשה“ — בקשר צו די „מצות
שנצטוו במרה“, וואס ער האט גע-
לייענט: און „נשמע“ בהמשך צו קריאת
הפרשיות „מבראשית ועד מ"ת“²⁹ — און
דאס איז געווען די הכנה והקדמה צום
לימוד התורה וקיום המצות וואס אידן
האבן אויף זיך מקבל געווען³² מכאן
ולהבא: דורך דער קבלה כפולה ובאופן
של „ברית“, זיינען זיי געווארן ראוי צו
מקבל זיין די תורה.

ז. פון די ענינים מופלאים שבפירוש
רש"י זה:

אין גמרא³⁰ איז דא א מחלוקת צווישן
ר"י און ר"ל, צי „תורה מגילה מגילה
ניתנה“ (כשנאמרה פרשה למשה הי'
כותבה, ולבסוף מ' שנה כשנגמרו כל
הפרשיות חיברן בגידין ותפרן) —
רש"י³¹, אדער „תורה חתומה ניתנה“
(לא נכתבה עד סוף מ' לאחר שנאמרו
כל הפרשיות כולן והנאמרות לו בשנה
ראשונה ושני' היו סדורות לו על פה עד
שכתבן“ — רש"י³²).

שטעלט זיך תוס'³³ אויף דעם מ"ד
וואס האלט „תורה חתומה ניתנה“ און
פרעגט: „תימה דכתיב ויקח ספר הברית
ויקרא באזני העם ופרש"י בפי' חומש

(34) וצ"ע מה שהתוס' הביאו הפסוק ויקח ספר
הברית ויקרא באזני העם (ופרש"י עה"פ), ולא
הכתוב (ופרש"י) שקדמו — „ויכתוב משה“. והרי
המדובר כאן הוא בנוגע לכתיבת משה. ואולי לא הי'
לפני התוס' פרש"י ד"ה ויכתוב משה, וכבכמה כתי'
רש"י (שתח"י) שד"ה זה ליתא*. וראה לקמן הערה 40.

(35) גירא פרשתנו עה"פ ויכתוב משה.
(36) ראה עד"ו חידושי הרשב"א גיטין שם: „ואלו
נאמר דאפילו ר"ל לא אמר אלא שלא הי' כותב כל
פרשה ופרשה כמו שנאמרה לו אלא סודרה על פה
עד גמר התורה אלא פרשיות שהיו צריכות לשעה
הי' כותבן כדי שיראו וילמדו מתוך הכתב“. אלא
שצ"ע אם שייך „שיראו וילמדו מתוך הכתב“ בנוגע
ל„ספר הברית“. ואולי נקט לשון זה כי קאי (בעיקר)
על שמונה פרשיות שנכתבו (כר' לוי), ע"ש — אבל
ההיתר לכתוב הוא ממשו שהי' צורך השעה (עדמ"ש
בגויא). וכן מוכח בצידה לדרך פרשתנו כאן (מספר
אמרי שפר). ע"ש. וראה בארוכה (ובהבא לקמן)
תורה שלמה שם פ"ד. ואכ"מ.

(*) אבל מסתבר שטעות המעתיק הוא. שדילג
מתיבת „במרה“ שבפרש"י סוף פסוק ג ל„במרה“
בשטוק ד"ה ויכתוב משה (בפסוק ד). ובא מכת"י
הנ"ל הועתק על הגלגלון פרש"י ד"ה ויכתוב משה.
ולהעיר שבכתבי יד רש"י הנ"ל, הגירסא בפרש"י
ד"ה „ספר הברית“ היא: מבראשית עד מ"ת שנצטוו
במרה (ווס'ס דמוכח הוא).

(29) ומה שע"ד הפשט הקדימו נעשה לנשמע אף
סודרם בספר הברית והסדר ששמעו קריאתו של
משה היא תחילה פרשיות התורה מבראשית ועד
מ"ת ואח"כ מצות שנצטוו במרה — כי גם ע"ד
הפשט עיקר ענין התורה (ל' הוראה) הוא קיום
המצות, מעשה.

(29*) כי „נשמע“ כאן אין פירושו „שמיעת האוזן“
כ"א „קבלת דברים“ (רש"י וישב לו, כז), ומכפל
לשון הכתוב „נעשה ונשמע“, מוכן שהו ב' קבלות:
„נעשה“ היא הקבלה על מצות (עש"י), „נשמע“ —
הקבלה על התורה.

(30) גיטין ס, א.

(31) גיטין שם ד"ה מגילה.

(32) גיטין שם ד"ה חתומה.

(33) גיטין שם ד"ה תורה.

כתיבת מצות שנצטוו במרה האט קיין שייכות ניט להשקירט אין תוס'. די קשיא איז נאָר פון „כתיבת בראשית ועד מ"ת", וואָס איז אַ גדר פון כתיבת פרשיות של תורה⁴⁰.

דעת רש"י איז אָבער, אַז וויבאלד ביידע עניני כתיבה זיינען געוואָרן אין „ספר הברית" — איז אפילו די פרשיות מבראשית ועד מ"ת זיינען ניט אַן ענין פון כתיבת פרשיות של תורה, נאָר — אַן ענין פון „ספר הברית".

ח. מיינה של תורה שבפירוש רש"י זה — י"ל:

אע"פ אַז כללות ענין הברית איז דער קישור והתחברות צווישן די וואָס זיינען כורת דעם ברית, ובנדו"ד — די התחברות והתאחדות פון אויבערשטן מיט אידן, איז אָבער דאָ אַ חילוק אין דעם תוכן הברית צי דער ברית איז געמאַכט געוואָרן לפני מ"ת, אָדער לאחר מ"ת:

בין מ"ת איז געווען די גזירה אַז העל-יונים לא ירדו לתחתונים והתחתונים לא יעלו לעליונים⁴¹. קומט אויס, אַז דער ברית פון פאַר מ"ת איז נאָך אַלץ גע-ווען פאַרבונדן מיט דעם גברא ניט מיט דער חפצא. ויתרה מזו: עס האָט זיך טאַקע אויפגעטאָן דורך תורה ומצות (דלפני מ"ת) אַן עלי' און אַ חיבור מיט דעם אויבערשטן, דאָס איז אָבער גע-ווען אינעם אופן פון פאַר מ"ת — ניט

ווען באופן הכתיבה פון פרשיות התורה, איז דאָס אָבער פאַרט ניט אין גדר פון (כתיבת) פרשיות התורה, נאָר אַ טייל פון „ספר הברית", וואָס האָט אויך אַנט-האַלטן די „מצות שנצטוו במרה" — און זייער שרייבן איז דאָך געווען אינגאַנצן אַנדערש פון דער כתיבה בפרשיות התו-רה און די ביידע סוגי כתיבה האָבן דאָך צוזאַמענגעשטעלט אין „ספר הברית".

און דאָס וואָס תוס' פרעגט פון דעם פירוש רש"י — איז י"ל לדעת התוס': וויבאלד אַז די פרשיות וואָס משה האָט געשריבן מבראשית ועד מ"ת זיינען ניט אַנדערש (בצורתן ולשונן) ווי די פרשיות הכתובות לאחר⁴² בתורה⁴³, איז אע"פ אַז משה האָט אין „ספר הברית" צו-זיי-מצרף געווען אויך די מצוות שנצטוו במרה (וואָס זיינען געשריבן געוואָרן ניט ווי פרשיות התורה), איז דאָס אָבער ניט מבטל אָדער גורע פון דעם וואָס די פרשיות מבראשית ועד מ"ת זיינען אַן ענין פון כתיבת פרשיות התורה.

[ועפ"י יומתק וואָס תוס' איז מעתיק פון לשון רש"י „מבראשית ועד כאן"³⁸ און דערמאָנט ניט דעם סיום לשון רש"י „מצות שנצטוו במרה"³⁹ — ווייל די

(37) אבל ראה לעיל הערה 22.

(38) שינוי לשון התוס'. מבראשית ועד כאן, לא כלשון רש"י לפנינו (וכי' בדפוס ראשון ושני דרש"י). „מבראשית ועד מ"ת" — י"ל כי כן היתה גירסתם בפרש"י וכגירסת המכילתא יתרו שם. ואולי י"ל, כי ס"ל שפרשה זו נאמרה אחרי מ"ת וגרעו כאן כולל גם פ' משפטים. וכמפורש בחידושי הריטב"א מכת"י הגל' (גטין שם ד"ה ור"ל). „כי מתחלה כתב מבראשית עד סוף ואלה המשפטים". וצ"ע בכוננת המכילתא (יתרו שם) בגרעו כאן — אם כולל רק עד מ"ת או גם פ' משפטים. ולהעיר מהפולגות במכילתא ריש פרשתנו אם ואלה המשפטים „מסיני" או „במרה". ואכ"מ.

(39) בפשטות יש לומר שלא הי' לפני התוס' סיום לשון רש"י „ומצות שנצטוו במרה" (וכלשון המכילתא. וראה הערה הקודמת).

(40) ואולי יש לומר, שלכן הביא התוס' פרש"י עה"פ ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם, ולא פרש"י עה"פ ויכתוב משה — כי מזה מוכן שזה בגדר כתיבת התורה. שהרי כתיבת ספר תורה ענינה (ומצותה) הוא (כהמשך הכתוב — וילך לא, יט) „ולמדנה את בני ישראל", לקרות וללמד בה (ראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 18 ואילך. וי"ט). משא"כ מצד עצם הכתיבה אין מוכרח דהוי גדר כתיבת התורה.

(41) ראה שמור"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו.

ארויס פון גדר (תחתון) נברא⁴².

געווען מצד מדריגתם ראוי מקבל זיין די תורה שלמעלה מגדר הנבראים.

משא"כ לויט די דיעות, אז דער ברית איז געווען לאחר מ"ת, איז בשעת מ"ת תורה געווען למעלה לגמרי פון מדריגתם וענינם און די נתינת התורה איז בעיקר געווען מצד למעלה⁴³.

משא"כ לויט די דיעות אז דער ברית איז געווען לאחר מ"ת, נאכן א) ביטול הגזירה, ב) ואני המתחיל, ויתרה מזו ג) דער חידוש פון „אנא נפשי כתבית יהבית“⁴³ — דער אויבערשטער האט זיך אליין כביכול אריינגעגעבן לנצח ותמיד אין תורה⁴⁴,

ט. ועפ"י יש לבאר דעם חילוק הנ"ל (ס"ה) — אז לדעת רש"י זיינען אין דעם „ויכתוב“ און אין דעם ברית געווען צוויי ענינים — תורה און מצות, און לויט די אנדערע דיעות איז דאס איין ענין, א) חלק פון תורה:

מצד גדר הנבראים הערט זיך התחלקות פון תורה און מצות, ובמילא אויך אין דער קבלה פון אידן „נעשה“ באזונדער און „נשמע“ באזונדער.

אבער מצד הבורא הערט זיך ניט קיין התחלקות. פונקט ווי דער אויבערשטער איז אחדות הפשוטה, אזוי זאגט זיך עס ארויס אויך אין תורה ווי זי איז מצד למעלה: אלעס איז איין ענין פון תורה⁴⁷.

איז אויך מובן, אז די התאחדות מיט תורה ובאופן של ברית האט גע'פועלט' תכלית ושליומות העלי' בבחי' יציאה לגמרי פון גדר נברא.

ס'איז אבער דא אן עילוי אין דער דיעה (דעת רש"י) אז דער ברית איז גע'ווען פאר מ"ת — היות אז זייענדיק אויך דעמאלט (פאר מ"ת) „קשורים ענבים תפוסים“⁴⁵ מיט בחי' התורה ווי זי איז אראפגעקומען צו נבראים (פאר מ"ת) און מיט בחי' האלקות שנמשך על ידה, איז מובן, אז נאך אזא הכנה איז דער זיכור ועליית הנבראים ביי מ"ת געווען נאכמער בשלימות, ובמילא זיינען זיי

(משיחת ש"פ משפטים תשמ"ב)

(42) כי בהתומצ' שלפני מ"ת לא ניתן הכח לשנות (התחתון לעליון) התפצא מחול לקדושה — וראה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך, ובכ"מ.

(43) שבת קה, א (כגירסת הע"י שם).

(44) ראה תניא פמ"ז.

(45) לשון המכילתא יתרו שם — „הרי אתם קשורים ענבים תפוסים מחר באו וקבלו עליכם המצוות“.

(46) ראה לקו"ת ראה כח, ב. סה"מ תרמ"ג ע' פד. ובכ"מ.

(47) להעיר מלקו"ש ח"ז ע' 415.

תרומה

וואס וועט אויסטיילן די סדרה פון
אנדערע סדרות] —

עפ"ז האט מען לכאורה געדארפט
אונזער פרשה אַנרופן (ניט מיטן נאָמען
„תרומה“, נאָר מיטן וואָרט) „ויקחו“
וואָס שטייט פריער און נעענטער צו
התחלת הסדרה.

פון דעם איז מובן אַז דאָס וואָס מען
רופט די סדרה בשם „תרומה“ איז (ניט
בלויז צו מסמך זיין דערמיט די פרשה,
אויסטיילן איר פון אַנדערע פרשות,
נאָר) ווייל ער גיט אַרױס דעם אינהאַלט
פון דער סדרה, איר ענין כללי וואָס
טיילט איר אויס פון אַלע אַנדערע
סדרות.

דאָרף מען פאַרשטיין: לבד זאת וואָס
לכאורה איז אין וואָרט „תרומה“ ניט
אויסגעדריקט דער תוכן פון דער גאָנ-
צער סדרה (כדלקמן סעיף ב), איז נאָכ-
מער: דער ענין פון „תרומה“ איז ניט
קיין חידוש וואָס איז דוקא אין דער
סדרה, וואָרום עס זיינען פאַראַן כמה
מיני „תרומה“, ובלשון חז"ל „עשר

א. שוין גערעדט פיל מאל: בנוגע די
שמות הסדרות: כאָטש אַז בפשטות איז
דער נאָמען פון יעדער סדרה ע"ש
התחלתה, וויבאלד אָבער אַז עס איז אַ
מנהג ישראל זיי אַזוי רופן, וואָס מנהג
ישראל תורה היא? און איז תורה זיינען
אַלע ענינים בתכלית הדיוק, איז מובן אַז
דער נאָמען פון יעדער סדרה דריקט
אויס דעם תוכן מיוחד פון דער סדרה;

וכמובן אויך פון תורת הבעש"ט
בנוגע עניני העולם בכלל, אַז „שמו אשר
יקראו לו בלה"ק" איז דער חיות פון
דער זאך (ובמילא איז מרמז אויף איר
תוכן).

און דער ענין, אַז דער שם הפרשה איז
ניט סתם לסימנא בעלמא, איז מוכח אויך
פון דעם שם פון אונזער פרשה —
תרומה: אויב מיזאַל אָננעמען אַז דער
נאָמען פון יעדער סדרה איז בלויז ע"ש
התחלתה [נאָר הייט דער נאָמען דאָרף
אונטערשיידן איין סדרה פון דער צוויי-
טער, קען מען דערפאַר ע"פ רוב ניט
נוצן אַלס שם דעם ערשטן וואָרט (אָדער
ווערטער) ממש פון דער סדרה (ווייל זיי
זיינען די זעלבע בכמה סדרות, לדוגמא:
אלה תולדות, ויאמר ה' וכיו"ב), און מען
מוז דעריבער אויסקלייבן אַ וואָרט וואָס
שטייט בסמיכות צו התחלת הפרשה,

6) עד"ז נקרא ברמב"ם בסדר תפלות שלו
(ויקחו ליי). ובראב"ע ריש פרשתנו: בפרשת ויקחו
לי תרומה. אבל במנהג ישראל בכריכ מקומות
(ברובם). בכל החומשים שראיתי וכי' נקרא —
תרומה. וראה עד"ז בכמה סדרות, דנקראות ברמב"ם
וראשונים באופן א' (ובכ' תיבות) ובמנהג ישראל
(בדורות אחרונים?) בשם אחר (ובתיבה אחת),
ולדוגמא: „ואתה תצוה“, „תצוה“ (הובא גת' בלק"ש
חט"ו ע' 342, ושי"ג); „פקודי“, „אלה פקודי“ (ראה
לקמן ע' 250 הערה 3); „זאת תהיה“, „מצורע“ (ראה
לקו"ש חט"ו ע' 100, 103 ואילך); „ויקח קרח“, „קרח“
(לקו"ש חט"ו ע' 191, ושי"ג); „ראשי המטות“,
„מטות“; „אלה מסעי“, „מסעי“ (לקו"ש חט"ו ע' 382.
ושי"ג). ועוד.

7) ברייתא דמלאכת המשכן בתחלתה. יליש
כאן עה"פ. וראה פי ה"רא בן הרמב"ם ריש פרשתנו.

1) ראה לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך.

2) ראה ירושלמי ספחים פ"ד ה"א.

3) להעיר ממדרש תדשא פ"כ: בכל הספרים
הקדושים יש בהן חכמה ובינה ודיעה למה נכתבו
ונקרא שמם כ"י למה נקרא שמו בראשית כ"י.

4) ראה שער היחוד והאמונה פ"א.

5) עוד הוכחה לזה — מפ' נח ותולדות, כמשנ"ת
במ"א (ראה לקו"ש ח"ה ע' 354 ואילך. ועוד).